

SOUČASNÉ NÁZORY NA PŘÍPRAVU A VEDENÍ PRVNÍCH OPERACÍ

Doba, která uplynula od přijetí politického rozhodnutí členských států Varšavské smlouvy — nikdy a za žádných okolností nezačít válku proti žádnému státu nebo jejich koalici a rovněž tak nepoužít jako první jaderné zbraně — byla využita k přehodnocení názorů na přípravu a vedení ozbrojeného zápasu. V uplynulém výcvikovém roce byla převážná část operačních i taktických cvičení využívána k ověření problematiky přípravy a vedení obranných operací a boje v nových podmínkách. Na základě získaných poznatků jsme přistoupili k plánování úkolů nového výcvikového roku, na jehož počátku byla skutečně — na zaměstnání s veliteli a štáby k jejich objasnění.

Přesto je řada nejasností, které vyplývají především z toho, že po letech, kdy se názory na použití vojsk v podstatě neměnily, těžkopádně reagujeme na změnu situace. Ozývají se požadavky na stanovení nových norem a na zakotvení všech změn do řádů a předpisů. Je poukazováno na to, že v různých pramenech jsou uváděny rozdílné údaje. Myslím, že jsme si příliš zvykli schovávat se za autoritu řádů, předpisů i jednotlivých funkcionářů. Je to jednodušší a bezkonfliktní. Součástí nového přístupu v aplikaci zásad operačního umění a taktiky, které vycházejí z vojenské doktríny Varšavské smlouvy, by podle mého názoru měla být i určitá tolerantnost k jejich použití v konkrétních podmínkách. Vždyť dlouho kritizovaná šablonovitost a schematismus jsou výsledkem především dogmatického chápání a vyžadování dodržování operačních i taktických norem.

Ve svém článku chci právě z tohoto pohledu utříbit současné názory na vedení prvních operací s využitím posledních materiálů, které dosud nebyly publikovány, i zkušeností ze společného štábního nácviku Spojených ozbrojených sil a z přípravy operačních cvičení.

K objektivním názorům a doporučením můžeme dojít tehdy, když si odpovíme na některé základní otázky. Považují to za účelné uvést proto, že hluboké pochopení podstaty je možné za předpokladu kvalifikovaného řešení konkrétní situace. Jinými slovy, **kdo nechápe souvislosti, důvody toho, co je předkládáno jako doporučení, návod k činnosti, těžko se tvůrčím způsobem rozhoduje.**

Co bychom si měli uvědomit a z čeho vycházet při řešení jednotlivých otázek **přípravy a vedení prvních operací.**

Po zhodnocení současné situace ve světě a vojenské doktríny členských států Varšavské smlouvy lze konstatovat, že **obrana, jak v operačním, tak strategickém měřítku bude základním druhem bojové činnosti na počátku války.** To vyžaduje maximálně využít času již v době míru k procvičení otázek obrany včetně jejího plánování, jejího budování, přípravy systému paleb, zátarasů, organizovat velení, všestranné zabezpečení, vytvoření způsobů, jejich rozdělení a ukrytí. Skutečnost, že sami mezhájíme válku jako první, je otázka politické prestiže, která dovoluje do posledního okamžiku využít všech možností k odvrácení války. Na druhé straně si však musíme uvědomit, že vědomě dáváme iniciativu do rukou nepřítele. To vyžaduje hledat nové způsoby vedení bojové činnosti od samého počátku války, které by přinutily nepřítele rozvíjet jeho činnost pro nás ve výhodném směru a nám umožnily v krátké době převzít iniciativu. Prvním předpokladem k tomu je mít takové ozbrojené síly, které jsou schopny odrazit jakýkoli útok. Zde je nutné uplatnit **princip obranné dostatečnosti ve výstavbě armády**, a k odražení nenadálého útoku nepřítele mít ve stále bojové pohotovosti takovou část ozbrojených sil, která je schopna vedením obranné činnosti jej zastavit a připravit podmínky pro jeho zničení.

Jenom obranou však nepřítele zničit nelze. Proto se na některých směrech, za odpovídajících podmínek, mohou vést útočné operace ihned od samého počátku války, nebo v průběhu obranné operace, a to v situaci, kdy nepřítel utrpěl značné ztráty.

V každém případě je nutné, aby ozbrojené síly byly připraveny v krátké době odrazit agresi, přejít do rozhodného protiútku a nakonec k všeobecnému útoku.

Proto je třeba štáby i vojska připravovat k **vedení jak obrany, tak útoku s důrazem na obrannou činnost.** K tomu přehodnotit a patřičně upravit opatření operační a taktické přípravy.

V současných podmínkách existuje možnost světové války s použitím konvenčních i jaderných zbraní, které by se zúčastnily koalice států s rozdílným společenským zřízením. Je tedy zapotřebí připravovat se stejnou měrou na obě možnosti. Při existenci vojenskostrategické rovnováhy lze předpokládat, že **nepřítel bude usilovat o dosažení úspěchu v prvních operacích s využitím skrytého strategického rozvinutí vojsk a dosažení překvapení v útoku.** Vzhledem k nové kvalitě konvenčních zbraní a tendenci jejich rozvoje to bude platit jak pro válku vedenou s jadernými, tak s konvenčními prostředky.

Na organizované zahájení války má **zásadní vliv nejen znalost nepřítele a vedení nepřetržitého průzkumu, ale i systém přechodu ozbrojených sil z mírového na válečný stav.** Současný systém stupňů bojové pohotovosti „Stálá“, „Zvýšená“, „Válečného nebezpečí“ a „Plná“ i nadále zůstává v platnosti. V poslední době právě v souvislosti s novými názory na možný způsob zahájení vál-

ky a charakter období, které může válce bezprostředně předcházet, je procvičováno uvedení štábů a vojsk do vyšších stupňů bojové pohotovosti **výběrovým způsobem** jako odvetné adekvátní opatření na činnost nepřítele. Tento způsob je třeba považovat za hlavní a mít na zřeteli jeho možné kombinace s prvním systémem. V souvislosti s tím považují za nezbytné zdůraznit nutnost kvalitní a přesné bojové služby sil a prostředků průzkumu, REB a palebných prostředků již v míru.

Donedávna jsme se na obranu dívali jako na vynucený druh bojové činnosti, podřízený útoku. Nyní, vycházíme-li z vojenské doktríny členských států Varšavské smlouvy, bude **hlavním druhem obrana** připravovaná z vojenskopolitických hledisek již v míru bez ohledu na konkrétní poměr sil. Takto chápaná obrana má řadu **předností**. Je možné již v míru zahájit konkrétní přípravu, procvičovat různé způsoby zahájení a vedení obranné operace na vlastním území. Cenné zkušenosti, které si zachovávají svou platnost, lze čerpat z obranných operací Sovětské armády ve Velké vlastenecké válce, které byly připravovány a vedeny s cílem vyčerpat v obraně útočné uskupení nepřítele a vytvořit podmínky pro přechod do útoku. Klasickým příkladem může posloužit obranná operace u Kurska a balatonská obranná operace.

Vzhledem k nové kvalitě prostředků ozbrojeného zápasu a z toho vyplývajících možností budou mít současné obranné operace řadu **zvláštností**. Především **nelze dopustit průlom taktické hloubky obrany**. Je třeba budovat obranu **nepřekonatelnou**, takovou, která je schopna úspěšně čelit **vzdušně pozemní operaci**. Zvláště v našich podmínkách si nemůžeme dovolit **ztrátu ani malé části území**. Je nutné hledat cesty, které povedou k rychlému zničení vklíněného nepřítele a přenesení bojové činnosti na jeho území. To vyžaduje rozpracování nových zásad organizace a vedení obrany. Nemůže mít poziční charakter, jak si často představujeme, ale naopak vysoce aktivní s prvky manévru po zemi i vzduchem, kombinací pevného držení čar s mobilní obranou a vedením útočné činnosti. Veškerá opatření od samého začátku musí být charakterizována bojem za převzetí iniciativy. Na středoevropském válčišti lze předpokládat, že **obrat nastane se zničením hlavních sil armádních sborů prvního sledu, hlavních sil taktického letectva a přenesením bojové činnosti na území nepřítele**. Toho lze dosáhnout změnou situace ve vlastní prospěch z počátku na hlavních a potom druhých směrech útoku nepřítele, úpornou obranou a úspěšným vedením protivzdušné operace s vybojováním nadvlády ve vzduchu.

Situace i úkoly ozbrojených sil v současné době vyžadují, aby činnost svazů, svazků, útvarů i jednotek v obranných operacích (bojích) byla včas již v míru připravena a procvičena.

Hlavní pozornost je zapotřebí soustředit na pečlivé zplánování a vydání úkolů příslušným velitelům s patřičným propracováním všech otázek včetně **činnosti v terénu**. Je nutné provést rekognoskace v pásmech a úsecích v taktické hloubce obrany, tj. na hlavním a druhém pásmu až do praporu a rotního opěrného bodu. Rozhodnout, zda vytvořit zabezpečovací pásmo, kde a jak vybudovat palebná postavení, komunikace, místa velení atd. Zvláštní důraz je nutné věnovat přípravě systému zátarasů. K jejich zřízení přijmout rozhodnutí na základě zámyslu operace a boje. Přes všechna opatření, která lze připravovat již v míru, nelze zapomenout na to, že systém obrany musí zůstat **utajen**. K tomu je třeba zpracovat opatření dezinformace a legendy pro činnost na základě speciálních plánů.

Důležitým a složitým problémem je určení **principů pro rozmístění operační sestavy** v obraně. Složitost spočívá v tom, že je nutné stanovit přijatelnou hranici mezi rozpornými požadavky. Na jedné straně je zapotřebí přisunout bránící se vojska co nejbližší ke státní hranici a vytvořit vysoké hustoty již v samém začátku agrese s cílem nedopustit ztrátu vlastního území. Na druhé straně je nutné chránit vlastní vojska proti palbě dělostřelectva, vizuálnímu pozorování, rozpylovat bojové sestavy, abychom nevytvářeli cíle pro úderů nepřítel. Proto je nezbytné uváděné hodnoty dovedně a v závislosti na konkrétních podmínkách používat.

Na základě posledních poznatků je doporučováno **hlavní pásmo obrany mít o třech až čtyřech postaveních a hloubce do 20 až 25 km v podstatě bezprostředně na státní hranici**. Tam, kde to terénní podmínky neumožňují, lze vytvářet **zabezpečovací pásmo o hloubce 5 až 10 km**, ve kterém budovat několik obranných postavení, nebo opěrné body a obranné rajóny s širokou sítí zátarasů. Způsob vedení boje musí být založen na pevnosti obrany, překvapivé a nebojácné činnosti s využitím lécek. Útvary a jednotky podporovat úderů letectva a palbou dělostřelectva z dočasných palebných postavení. **Hloubka postavení hlavního pásma obrany může dosahovat 2 až 2,5 km**, vzdálenosti mezi nimi 2 až 4 km, a to tak, aby byl zabezpečen palebný dotyk. Postavení bude mít zpravidla tři zákopy a vzdálenost mezi prvním a druhým může být 300 až 400 m a druhým a třetím 800 až 1000 m.

V každém případě je doporučováno vytvářet **druhé pásmo obrany o hloubce 10 až 25 km**, zpravidla ve vzdálenosti **30 až 35 km** od předního okraje hlavního pásma obrany. **Taktická hloubka obrany může tedy být 40 až 60 km**.

Armádní pásmo obrany, v závislosti na terénu, bude budováno **ve vzdálenosti 70 až 80 km a frontově 150 až 200 km** od předního okraje obrany. Přitom je nutné zvažovat i celkovou hloubku vlastního území a rozmístění hospodářských a politických středisek země.

Jednotlivá pásma obrany je účelné stanovit a budovat pro konkrétní uskupení sil a prostředků. Obranná pásma **v taktické hloubce** budou zaujímat a bránit **první a druhé sledy armád současně**. Je však možná i varianta rozmístění druhých sledů armád a frontu poblíž druhého pásma obrany. Tyto prostory a obranné čáry je zapotřebí plánovat na pravděpodobných směrech úderů nepřítel s cílem zabezpečení pevnosti obrany a nedopustění hlubokého průlomu. K tomu druhé sledy armády musí být **připraveny** k zaujetí obrany v druhém pásmu a druhý sled frontu v armádním pásmu obrany, nebo k přesunu na čáry rozvinutí k protiúderům.

Velká sídla, která jsou v obranných pásmech, je účelné připravit ke kruhové obraně.

Operační sestavu vojsk prvního sledu je nutné sladit se systémem teritoriální obrany (včetně PVOS) a úkoly spojeneckých vojsk.

Důležitou podmínkou **pevnosti taktické hloubky obrany** je dobře organizovaný **systém palby, leteckých úderů a ženijních zátarasů**. Obranu je třeba budovat především jako protitankovou a na základě tohoto požadavku všechny prostředky dovést rozmístit podle důležitosti směrů do celé hloubky. Každé jednotce a palebnému prostředku stanovit hlavní a záložní palebné pásmo (stanoviště), směry palby, orientační body, signály pro zahájení palby a palebné čáry protitankových záloh a tankových jednotek.

Zvláštní postavení při přípravě obranné operace zaujímá **ochrana vojsk proti vysoce přesným zbraním**. V současné době se stala otázkou operačního významu, protože úderý na vojska v obraně nebo za přesunu, proti kterým nebudou chráněna, mohou způsobit značné ztráty a v důsledku toho i narušení operační pevnosti obrany. Proto je nezbytné dovedně ženijně budovat postavení a prostory, obranné čáry i postavení mít nepřerušované, aby nebylo možné rozpoznat jednotlivé opěrné body a využívat různých tabulkových i netypizovaných prostředků k maskování. Tady více než jinde platí, že nelze dopustit stereotyp v přijímaných opatřeních.

Vedení obranné operace má své zvláštnosti především při jejím nenadálém zahájení. Síly a prostředky vyčleněné k vedení úderů na objekty prvního pořadí, k uskutečnění protivzdušné operace a k zaujetí obrany na hlavním pásmu obrany musí být v nejvyšším stupni pohotovosti. Se zahájením agrese jsou provedeny úderý na objekty prvního pořadí, protivzdušná operace a vojska zahajují nebo dokončují zaujetí hlavního pásma obrany. Zásadní úkol ničení útočícího nepřítele bude mít armádní a frontové letectvo.

Vzhledem k tomu, že nepřítel zřejmě přejde do útoku bez předchozího rozvíjení svých vojsk u státní hranice, je účelné úseky **protipřípravy** plánovat před hlavní pásmo obrany. Se zřetelem k nedostatku času i nejasnosti situace na počátku války, je třeba pečlivě zvažovat účelnost jejího uskutečnění. Důvodem k tomu může být i ta okolnost, že nám situace neumožní předstihnout nepřítele v zahájení palby tak, jak to požaduje Bojový řád pozemního vojska ČSLA.

V souvislosti s růstem mobility vojsk nepřítele je nutné počítat od samého začátku agrese s činností jeho **vzdušných výsadků v týlu našich vojsk**. Výstavba útvarů předurčených k činnosti v týlu protivníka, obdobně jako u nás OMS, stírá rozdíly mezi čarou dotyku a týlem. Proto je třeba zvyšovat odolnost každého prvku obrany. Toho lze docílit kruhovou obranou prostorů zaujatých nejen bojovými útvary, ale i speciálními vojsky, která musí být schopna vést boj jak s nepřítelem, který se vklíní do obrany, tak i s jeho vzdušnými výsadky.

Nejvyšší formou aktivity obrany jsou **protizteče a protiúderý**. V posledních letech se na všech stupních jejich vedení stalo šablonou a byly plánovány a prováděny často bez patřičného zhodnocení situace, za každou cenu. I tato otázka byla přehodnocena. **Na taktickém stupni** se považuje za účelné **využívat druhé sledy v obraně místo k vedení protiztečí, k přehrazení směrů útoku** nepřítele z dobře vybudovaných palebných čar a postavení. **Protiúderý** je nutné pečlivě připravovat a všestranně zabezpečovat. Bránit je ze vzduchu a podporovat úderý letectva a palbou dělostřelectva. Je výhodné **armádní protiúder** vykonat při vedení boje o hlavní pásmo obrany a **frontový** při nebezpečí průlomu taktické hloubky obrany.

Cílem obranné operace je kromě jiného vytvořit podmínky pro přechod do útoku. V počátečním období války hlavní formou útoku bude **protiútočná operace**. Přípravuje ji a provádí hlavní velitel na válčišti, za účasti několika frontů a na samostatném směru — velitel frontu.

Protiútočná operace je připravována současně s vedením obranné operace. To sebou nese i základní odlišnosti, kdy operace bude připravována při současném řešení úkolů ke konečnému zastavení útoku nepřítele, vytvoření úderného uskupení a jeho všestrannému zabezpečení. Před přechodem do protiútočného bude nutné uskutečnit i vzdušnou operaci na válčišti.

Cíl protiútočné operace musí být rozhodný a řešit zničení hlavního uskupení vojsk nepřítele, přenesení bojové činnosti na jeho území, ovládnutí důležitých čar a vytvoření podmínek pro přechod do všeobecného útoku.

Při stanovení **zámyslu** protiútočné operace je nutné vycházet z výsledků obranné operace a možnosti rozvíjení protiúderů. V tom případě, kdy protiúderů nebyly vedeny, je třeba směry pro přechod do protiútku zvolit na nejzranitelnějších místech uskupení nepřítele.

Hlavní úder je podle možností veden především do boku a týlu nepřítele a rozvíjí se do hloubky. Při uskutečnění dvou úderů na válčišti je nezbytné, aby izolovaly hlavní uskupení nepřítele a nedovolily jeho plánovitý a organizovaný odchod na připravené a výhodné čáry.

Operační sestava musí zabezpečovat rychlé zničení protistojícího nepřítele, nárůst úsilí v průběhu operace, manévry z hloubky a vytvoření vnějšího kruhu obklíčení, možnost manévru v operační hloubce, rychlého přenesení úsilí z jednoho směru na druhý.

Protiútočná operace nebude prováděna na celém válčišti, ale v pásnu jednoho až dvou frontů. V tomto případě může mít **hloubku 250 až 300 km**. **Šířka pásma** s 2 až 3 armádami v prvním sledu může dosahovat **200 až 300 km**.

Blíží úkol spočívá ve zničení vklíněného uskupení nepřítele zpravidla do hloubky operační sestavy skupiny armád, obnovení postavení na státní hranici a ovládnutí čar, které zabezpečují výhodné podmínky pro rozvíjení útoku.

Hloubka blížího úkolu bude **120 až 150 km** a doba na jeho splnění, která souvisí s **tempem útoku 15 až 20 km za den**, může být **6 až 8 dní**.

Další úkol spočívá v dokončení zničení hlavního uskupení nepřítele, zničení jeho operačních záloh, ovládnutí důležitých objektů i prostorů, narušení celistvosti strategické obrany, a tím splnění cíle operace.

Hloubka dalšího úkolu může být **130 až 150 km** (od blížího úkolu) a doba na jeho splnění při **tempu útoku 20 až 25 km za den**, **6 až 7 dní**.

Pro dosažení cílů protiútočné operace je důležitá **doba jejího zahájení**. Za nejvhodnější se považuje okamžik, kdy nepříteli byly způsobeny velké ztráty, zasadil operační zálohy a jeho útok je zastaven, nebo podstatně zpomalen. V každém případě musí být vybojována nadvláda ve vzduchu.



Ve své stati jsem se pokusil shrnout a objasnit základní problémy operačního umění v souvislosti s vojenskou doktrínou členských států Varšavské smlouvy v době, kdy vrcholil úsilí na hlavní opatření v přípravě velitelů a štábů. Chci zdůraznit, že jde o zásady, které je zapotřebí v každém konkrétním případě tvůrčím způsobem využívat.